СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 191. Джерзі Сіті, Н. Дж., пятниця, 1-го жовтня 1943. No. 191. Jersey City, N. J., Friday, October 1, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ТРИ МІЛІОНИ ЖІНОК В РОБІТНИЧИХ ЮНІЯХ

ВАШИНГТОН. — Більше ніж 3,000,000 жінок є тепер членами робітничих юній в Америці, хоч ще в 1940 р. було їх там лише 245,000. Про це говорить Елизабет Кристмен, секретарка Крайової Ліги Жіночих Юній. Перше мало жінок приходило на зібрання юній, а тепер вони беруть активну участь у всяких юнійних справах. Вони посягають уже по становища юнійних урядовців, бо мужчини пішли здебільша до війська. Користь з цього така, що юнії при укладанню нових контрактів домагаються рівної платні для жінок і в той спосіб добиваються усунення двоякої платні для своїх членів. Становище жінок стало сильне особливе по великих центрах воєнного промислу.

НЕБЕЗПЕКА ЗРОСТУ РАСОВОЇ НЕНАВИСТИ ПІСЛЯ ВІЙНИ.

ШІКАГО. — Делегати на річній конвенції Крайової Міської Ліги дискутують поважно небезпеку расової ненависти після війни. У зїзді бере участь багато суспільних діячів та професорів соціольоґії. Вони вказують на те, що вже тепер важко є жити білим з чорними у великих промислових осередках, а по війні ці відносини ще погіршаться. Д-р Луис Вірт, професор соціольоґії в університеті Шікаґо, звертає увагу на обставину, що ніґри тепер дійшли до значної ґрошевої сили, а коли після війни вічнеться [illegible]жка платень, повстане великий клопіт, бо ніґри [illegible] протести проти цього. Отже треба вже тепер заперестати виріжнювати ніґрів від білих, бо це пімститься таки на білих.

ВТРАТА ВИБОРЧИХ ГОЛОСІВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ.

ОЛБЕНІ (Ню Йорк). — Предсідник стейтової Комісії Воєнних Бальотів Вилйем Стимсон обраховує, що стейт Ню Йорк втратить 150,000 голосів при виборах цього року внаслідок цього, що багато мужчин забрали із стейту до воєнних таборів по інших стейтах та на воєнні фронти. Ні управа армії ні фльоти не хочуть співділати, щоби переслати бальоти неприявним, кажучи, що нема перевозових засобів. Ця втрата вже дається відчувати при нагоді реєстрування виборців до голосування, бо біжучого року значно менше реєструється до голосування ніж минулими літами.

ЧИ ЖІНКИ МОЖУТЬ БУТИ ЧЛЕНКАМИ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ?

НЮ ЙОРК. — Недалекий час, коли жінка може стати командантом воєнних ветеранів! Таку можливість дискутували вже на зїзді Ветеранів Чужинних Воєн; що саме тепер відбувається в готелю Камодор. Справу підняли при нагоді проєкту резолюції, щоб допустити жінок до членства у ветеранській орґанізації, скоро вони повернуть з воєнного фронту в Африці. Одначе сама можливість, що жінка стане командантом ветеранів, спричинила відложення допущення жінок на членок аж до наступної конвенції ветеранів. Зате вже тепер приняли постанову, щоб жінок допустити в членки, коли вони зорґанізуються в окремі жіночі відділи.

ЮНІЙНИЙ РАКЕТІР ЗАПЛАТИВ $20,000 ЗАМІСЦЬ ВІДСИДЖУВАТИ ТЮРМУ.

НЮ ЙОРК. — Вилйем Біоф, секретар юнії фільмових робітників з тихоокенського побережжя, дістав 10 літ тюрми за вимушування грошей від фільмових підприємств в 1941. р. При помочи членів юнії він грозив підприємствам і дістав від них $550,000 окупу. Відсидівши 5 літ, він міг вийти на волю „на пароль", коли заплатить $20,000, а ні, то мав би відсидіти дальших 5 літ. Учора його жінка зложила бажану суму в федеральнім суді. Біоф виходить на волю. Він мабуть буде свідком у розправі проти своїх давніших спільників, що їх тепер ставлять перед суд.

БУДЕ МАЛО БАНАНІВ ДО КІНЦЯ ВІЙНИ.

НЮ ЙОРК. — В торговельних колах панує переконання, що достава бананів не буде наладнана правильно до кінця війни. Їх привозять із Середущої та Південної Америки, але кораблі тепер заняті чим іншим, отже не можуть бути вжиті для перевозу бананів. Вони гниють на місци, бо до Злучених Держав довозять лише 25% тих припасів, що їх привозили перед війною.

ПОЛІЦІЯ БУДЕ ШУКАТИ ЗАГУБЛЕНИХ ЛЮДЕЙ ПРИ ПОМОЧИ ТЕЛЄВІЗІЇ.

НЮ ЙОРК. — Винахід телевізії удосконалено вже доцієї міри, що поліція буде вживати її до пошукування за згубленими людьми. Кожної другої неділі зі стації ВХВУ від год. 8.30 до 10 ввечір 85 поліційних стацій будуть передавати по телевізії фотографії загублених людей. Батьки, що їм пропадають діти, будуть могти приносити фотографії дітей до поліційних стацій, а поліція буде пересилати їх відбитку по цілому краю.

Сенат приготовляє власну резолюцію в справі участи Америки в міжнародній орґанізації

ВАШИНГТОН. — Сенатор Там Конелі, голова комісії закордонних відносин, оголосив заяву, що сенат приготовляє окрему резолюцію в справі участи Злучених Держав в міжнародній повоєнній орґанізації для втримання миру. Він каже, що сенат не чує себе звязаним резолюцією Фулбрайта, яку приняла палата послів перед тижнем, хоч підкомітет комісії студіює цю резолюцію. Інші сенатори, що належать до комісії, висловлюють думку, що сенатська резолюція може прийти під наради сенату незабаром, одначе це „незабаром" пояснюють як час від одного тижня аж до Різдва.

ПЕРЕДБАЧУЮТЬ КІНЕЦЬ ВІЙНИ НА ПАЦИФІКУ В 1945 Р.

ВАШИНГТОН. — З полету до американських воєнних станиць по цілому світі повернуло трьох із пяти сенаторів. Вони відбули конференцію з газетярами та переповідали різні враження. Найбільш інтересні були помічення з Тихого океану. Хто не був на тамошнім фронті, — кажуть — не може розуміти, чому наші вояки такі огірчені проти японців. Для вияснення подав сенатор Брустер порівнання між колишньою боротьбою проти індіян в Америці з теперішньою боротьбою наших хлопців проти Японії. Сенатор Росел, запитаний, коли війна на Пацифіку може покінчитися, відповів, що це може статися щойно в 1945 р. Про німецьку армію він висловився, що вона може заломитися кожної хвилини, одначе вона ще дуже сильна.

ТРЕБА ЗАБЕЗПЕЧИТИСЯ ПРОТИ ЕКОНОМІЧНИХ УТРАТ ВЖЕ ТЕПЕР

На запит, як вони представляють собі значіння Америки після війни, сенатори висловили думку, що тепер Америка має бази в цілому світі, але їх може втратити після війни. На їх погляд треба ще тепер тому запобігти, як довго ми орудуємо „ленд-ліз" позичками. — Двох сенаторів ще не вернули до Злучених Держав, а лишилися на тихоокеанських островах.

МОРСЬКИХ ЖІНОК ЛІКАРОК НЕ ВИШЛЮТЬ НА ВОЄННИЙ ФРОНТ

ВАШИНГТОН. — Сенатська Морська Комісія приготовила резолюцію, яка противиться тому, щоб жінки Вейвс, які служать у воєнній фльоті, служили поза границями Злучених Держав. На тім самім рівні ставить резолюція жінок лікарок, що служать при Медичнім Корпусі Воєнної Фльоти.

Бадоліо викінчує переговори за сформування ліберального уряду

В Алжірі сподіваються скорого закінчення переговорів, які веде маршал Бадоліо за сформування нового італійського уряду. Як тільки уряд буде сформований, він виповість війну Німеччині.

Новий італійський уряд мав би мати „ширші підстави", себто мати в собі представників різних партій, демократичних і ліберальних. За те на нього напирає передусім британський уряд. Між людьми, які повинні би належати до нього, згадується графа Карла Сфорцу, що від свого виїзду за границю постійно вів акцію проти фашистівського режіму.

Тимчасом у Ню Йорку граф Сфорца зовсім не показує охоти потвердити свою охоту ввійти до кабінету Бадолія; він натякує, що, вернувши до Італії, він може зробити більше добра, будучи поза урядом, ніж будучи в уряді.

НІМЦІ ПОПУСКАЮТЬ ВАТИКАНОВИ

До Швайцарії приходять вісти з Ватикану, що націстична окупаційна влада в Італії облекшила свій натиск на Ватикан. Папа Пій почав знову приватні авдієнції. Між Ватиканом і окупаційною владою прийшло до порозуміння, на основі котрого священикам вільно ходити свобідно по Римі навіть поза години, в котрі цивільне населення має сидіти дома.

ВІДКРИВАЮТЬ ПЛЯН РЕВОЛЮЦІЇ

Турецька Анатолійська Новинкарська Аґенція доносить з Букарешту, що центральний комітет румунської комуністичної партії викінчив пляни повалення уряду маршала Антонеску. По поваленню диктатора владу мав би обняти уряд розвязаних демократичних партій.

Румунський уряд видав осторогу, що зараз по перших актах саботажу, зарядженого комуністами в цілі перевороту, уряд розстріляє всіх комуністичних провідників та депортує їх родини.

БОЛГАРІЯ РОБИТЬ ЗАХОДИ ДО МИРА

Між Сирією й Туреччиною курсують постійно тайні дипльомати. Рівночасно з тим ходять вісти, що Болгарія роспитується про умови мира. Все це викликає на Балкані враження, що Болгарія хоче вийти слідом за Італією з війни.

ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ ПРИ РОБОТІ. — Американські війська, висаджені на остров Кіску, що належить до Алевтів, дістають першу гарячу поживу від Червоного Хреста. Поживу роздає Едвард Мучов, „полевий директор" орґанізації.

АЛІЯНТИ ПРОЛОМАЛИ НІМЕЦЬКІ ЛІНІЇ ПІД НЕАПОЛЕМ

АЛЖИР. — Американська пята армія прорвала німецькі лінії на горбах коло Неаполю, добула Ночеру й Кастельмаре ді Стабія та посунула на Неаполь, що може найтися в її руках кожної хвилі. З усіх фактів видно, що німці не думають далі опиратися перед знищеним містом, яке являється перною аліянтською ціллю більших розмірів в Італії.

Аліянти дійшли до окраїн Неаполю, обійшовши довкола вулькан Везувій і занявши Помпеї. В цих боях велику допомогу військам давали гармати з воєнних кораблів.

НІМЦІ ВИНИЩУЮТЬ ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ НЕАПОЛЮ.

САЛЄРНО. — Втікачі з околиць під німецькою окупацією оповідають лячні річи про німецький терор в Італії. Німецькі вояки, видно доведені до отчаю італійською здачою Аліянтам, пустилися на плянову кампанію жорстокої пімсти на італійському населенню. Вони ширять знищення, не щадячи ні вояків ні цивільного населення, мужчин, ні жінок, ні дітей, з котрих одних забирають до робітничих батальйонів, а других мордують або засуджують на голодову смерть.

Втікаючі утікали звичайно човнами на море, але німці кидали в ті човна ручні ґранати або били по них з машинових крісів.

Німці знищили зовсім неаполітанський порт. Він цілий представляє одну руїну. Кораблі затоплені, а води всі підміновані. Над містом висять хмари димів з горіючих домів. Гуки вибухів, спричинених німцями, чути аж на Остров Капрі, центр утікачів. У місті нема поживи, і в ньому панують різні пошести.

Італійський фільософ Бенедетто Кроче, що дістався на Капрі, оповідає, як німці завзялися нищити італійські скарби штуки. Він говорив, що це буде втрата не самих італійців, а всіх народів: „Італійські скарби штуки це власність усего світу. Німці не мають нічого вартісного, що можна би знищити, а що можна би з тим порівняти. Вони ніколи не мали справжньої культури, а тільк пошанування сили".

ЧЕРВОНА АРМІЯ ЗБЛИЖАЄТЬСЯ ДО СТАРОЇ ПОЛЬСЬКОЇ ГРАНИЦІ.

ЛОНДОН. — Відділи червоної армії добилися вже в одному місці на півночі на віддаль 110 миль від старої польської границі, а вдругому, на полудні, на 210 миль від старої бесарабської границі.

Червона армія заняла теж остров Труханова на Дніпрі коло Києва. Там теж червона армія заняла Дарницю, що лежить 9 миль на схід від Києва, а далі на полудні Кременчук, на східному березі Дніпра між Києвом й Дніпропетровським.

У Білій Русі червона армія захопила Рудню, що лежить 10 миль від північної границі Білої Русі на залізничій лінії, що веде до Риґи. Сталін у своїм комунікаті називає Рудню „могутньою ворожою твердинею і центром комунікаційним в напрямі до Вітебська."

НІМЦІ ЕВАКУЮТЬ ПРИБАЛТІЙСЬКІ КРАЇ.

СТОКГОЛЬМ. — З прибалтійських країв приходять вісти, що німці, передбачаючи, що ці краї скоро стануть театром воєнних подій, почали на велику скалю евакуацію цих околиць.

У Латвії находяться тепер тисячі німецьких дітей, вивезених з Берліна й Гамбурґа для охоронення перед аліянтськими рейдами. Тепер ці діти мають знову перевезти , цим разом на захід, для охорони перед російським наступом.

Другою великою ґрупою німецького населення над Балтиком є німецькі селяни, котрих тут спроваджено й осаджено як кольоністів згідно з політикою д-ра Альфреда Розенберґа. Тепер ці німецькі селяни покидають тисячами свої кольонії й у справжній поляці перед російськими військами добиваються від уряду перевозу у безпечніші околиці. Коли уряд не дає негайного перевозу цим так званим розенберґівським селянам, вони починають непокої; одним проявом цих непокоїв було вбивство Вільгельма Кубе, комісаря райху для Білої Руси.

Подібні страхи перед наступаючими російськими військами видно в граничних околицях Румунії.

СЕРБСЬКІ ПАРТИЗАНИ ВТРАТИЛИ СПЛІТ, АЛЕ ВДАРИЛИ НА АВСТРІЮ.

ЛОНДОН. — Югославські партизани під ґенералом Йосіпом Брозом („Тітом"), піддержані австрійськими патріотами, батальйоном чехів і відділом мадярів, ввійшли на австрійську територію, що нині важається частиною Німеччини, і по битві з націстами, обкопалися на горбах.

Німці подали вістку про захоплення від партизанів міста Спліту (Сполета). „Вільне югославське радіо" признало факт, але каже, що ініціятива в тій околиці далі остається в руках партизанів.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.50
В Джерзі Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75

НІМЕЧЧИНА БЕЗ НАДІЇ НА ПЕРЕМОГУ

У своїй промові перед краєвою конференцією британських жінок у Лондоні британський премієр присвятив між іншим немало уваги виглядам війни. Заповідав він, що війна може легко потягнутися до вересня 1944. року, а навіть до осени 1945. року, а його заповіди мають велику вагу в світі, бо подібні його заповіди про війну в минулому правильно сповнялися. Свою теперішню прогнозу війни він спирав на свій розгляд німецької стратегії.

„А на що покладаються вороги?" — говорив Чорчил. „На що вони надіються? Вони надіються на те, що ми змучимося. Їх надія на те, що демократії зімліють далі на довгій дорозі; що тепер у пятому році війни виринуть сумніви, розпука й охлялість; сподіваються, що серед цього вони потраплять сконсолідувати свої сили в центральній фортеці Европи, свої далекі домашні острови в Японії, і витягнуть з нашого умучення й з розєднань, які можуть повстати між нами, засоби для добуття від нас умовин, якіб їм дозволили направити понеслі ними втрати, зібрати нанову сили й відкрити на світ, можливо ще протягом найближчого десятиліття, нову війну, ще страшнішу від тої, через котру ми тепер проходимо".

У подібний спосіб розглядають теперішню німецьку стратеґію й політичні та стратеґічні обсерватори. Відступ німецьких армій на сході представляють вони не тільки як вислід російської армії, скільки як вислід рішення німецької команди, що всі територіяльні добичі в Росії треба здати, бо їх далі боронити не можна. Іншими словами, відворот їх навмисний. Ще іншими словами, німці передбачили свій розгром у Росії й відтягають свої армії ближче до дому. Головна команда видно передбачує, що їй придадуться великі військові сили в Німеччині, аби її охоронити перед хаосом, розкладом і пімстою окупованих країв.

Коли наконець війська стануть на останній оборонній лінії, тоді німецький уряд правдоподібно стане відсилати з краю чужинецьких робітників, аби вони в час розгрому не комплікували внутрішньої ситуації в Німеччині. Покищо одначе Німеччина ще далі стягає до себе робітників до воєнних фабрик, грабить краї, які вона покидає, не тільки з усякого добра, але навіть з крови.

Рівночасно з тим, як каже відома журналістка Ан О'Гер МекКормик, Німеччина робить розпучливі заходи за розділення своїх ворогів. Вона вже видно не бачить можливости врятувати своїх добутків воєнною перемогою. Вона бачить тільки шанси уникнення розгрому, а цього може ждати тільки на випадок повного воєнного умучення в котромусь важному краю її ворогів або на випадок розбиття між Обєднаними Державами.

Нова сила "робочої сили"

Робітничі провідники із мільйонами нових членів в робітничих юніях і з мільйонами щораз то свіжого гроша в юнійних касах представляють теж і велику політичну силу, яку вони виявляють у внутрішньому державному життю, а тепер хочуть виявити і на міжнародній арені. Післявоєнний комітет Американської Федерації Праці запопадливо приготовляє між іншими домагання мати свого репрезентанта на світовій мировій конференції. Це домагання може буде видвигнене на конференції Федерації, що, зачинає свої наради 3. жовтня в Бостоні. Конгрес Промислових Організацій (СІО) накопичує свою амуніцію на вашингтонськім капітолю. Найновіша агітаційна брошура цієї організації каже між ін.: „Конгресменів здебільша можна приневолити змінити їхню думку, а з тим і їхні голоси, коли робітники змобілізуються до акції". Зокрема СІО працює над заверненням вспять цін при помочи субсидій і за знесення податку від голосу. СІО противиться також податкові від продажу.

Зусилля підтримані багатою касою.

За цією активністю і посяганням провідників стоїть велика армія нових членів та великий грошевий скарб. Нема ні одної людини в нашому краю, яка знала, які то скарби призбирали робітничі організації, чи які вони призбирають з нагоди війни.. Ці статистичні вісти вважаються стратеґічною тайною, яку зберігають поодинокі орґанізації пильно перед ривалізуючими робітничими орґанізаціями і перед урядом. Проте Крайова Рада Робітничих Відносин все-таки призбирала дати про силу Американської Федерації Праці та Конґресу Промислових Орґанізацій. Отже такі є цифри щодо числа членів:

У 1935 році: 3,890,000 членів; в 1936: 4,700,000 членів; в 1937: 7,400,000 членів; в 1938: 8,000,000 членів; в 1939: 8,200,000 членів; в 1940: 8,500,000 членів; в 1941: 10,500,000 членів; в 1942: „коло" 13,000,000 членів, а в 1943 році „понад" 13,000,000 членів. Очевидно, що за числом членів іде сила гроша. Провідники юній кажуть лише загально, що робітники в теперішніх часах безупину збільшують касу юній. Питання, що діється з цими грішми?

Скріпляють після-воєнний скарб.

Багато гроша витрачується на орґанізацію. Як корпорації, так і юнії мусять платити тепер більше за адміністрацію. Та не зважаючи на видатки, багато гроша тепер заощаджується на повоєнні часи. Федеральні урядовці передбачують, що цих грошей ужиють юнії на страйки, колиб так прийшло до знижки платень після війни. На всякий випадок юнії тримають свої фонди на поготівлю. Вони не інвестують грошей в підприємствах, і що найвище купують бонди. Деякий відсоток цих фондів інвестують, наприклад, в будинках, але в своїх власних, от кватира СІО в Шікагу приміщена в бувшім будинку Національного Републиканського Комітету, а юнія Злучених Майнерських Робітників у Вашингтоні приміщена в бувшим університетськім клюбі. Одначе в засаді, кажуть представники робітничих орґанізацій, вони навчилися господарки з критичних часів в 1930 роках. Тоді Братство Залізничих Машиністів було власником майже цілого міста Вініс на Флориді, яке перемінилося пізніше в місто тіней. Свого часу юнії були власниками 30 банків, тепер вони мають лише 3. Юнія Амалгамейтед Клотинг Воркерс ще є власницею кооперативних мешкальних будинків у Ню Йорку. Тепер уже юнії не інвестують дальше грошей.

Причини зросту робітничих юній.

Федеральні урядовці подають кілька причин зросту сили робітничих орґанізацій в часах війни. Деякі думають, що головною причиною є настоювання Воєнної Робітничої Ради на збереження постанови про „членство в юніях", але засадничо панує переконання, що тепер юнії мають більше гроша на орґанізаційні видатки. Коли де процвитає воєнний промисл, там відразу їде представник юнії і розпочинає орґанізаційну працю. Крім цього членство в юніях тепер примусове, бо юнія не допускає до підприємства робітників, як вони не впишуться до юнії, або коли хоч не заплатять місячної карти за право працювати в фабриці. В той спосіб, наприклад, юнія Юнайтед Стіл Воркерс зросла із 400,000 членів сперед війни до 900,000 членів упродовж війни досі. Та ця юнія є одна з кількох, що оголосили прилюдно свій звіт. Інші незалежні юнії цього не роблять, бо хотять закрити свою силу.

Число членів в незалежних юніях важко встановити, бо нераз підіймається питання, чи такі орґанізації є взагалі юніями. Одначе юнія Злучених Майнерських Робітників не скриває цього, що вона має 600,000 членів, хоч федеральні урядовці думають, що ці цифри перебільшені. Машиністи, що недавно виступили з американської Федерації Праці, мають теж 600,000 членів, телефонічні робітники 150,000, Краєва Морська Юнія зросла з 35,000 на 90,000 членів, але з них згинуло яких 5,000 на кораблях, сторпедованих німцями. Є це більша пропорція втрат ніж у бойових рядах. Крім цього 107 з них попало в воєнний полон.

Український нарід такий, як і інші народи

Що думає й як відчуває український нарід у тій війні? Такі питання ставлять нам часто, даючи до зрозуміння, що властиво тяжко нам тут знати, що думає та як відчуває український нарід в Европі.

Коли іде про оборону української землі перед націстівською окупацією, то це річ усім відома, як по геройськи Україна себе обороняє. Зате не таке ясне, каже дехто, яка є справжня теперішня воля українського народу щодо майбутнього України.

На те можна відповісти дуже просто: український нарід відчуває і в цьому випадку в подібний спосіб, як відчувають у таких справах всі інші культурні й свободолюбні народи.

Берім такий приклад: недавно подавали часописи, що ніпонці обіцяли Бурмі незалежність. Не знаємо цілком точно, як там є з національною свідомістю й висотою культури бурманців, але у всякому випадку не стоять вони дуже високо, а проте, як бачимо, ніпонці оцінюють їм незалежність. Очевидно, що це є гачок, на який ніпонці хочуть зловити легковірних, але видно, що цей „гачок" має велику притягаючу силу, бож ніпонці почали видвигати незалежність Бурми, щоби тим приподобатись бурманцям.

Або пригляньмося тому, що говорить Сталін про Польщу. Чейже не може бути таких наївних, щоб не розуміли, що Польща є у плянах Сталіна, а проте він говорить постійно про „незалежну Польщу і сильну". Як реаліст він розуміє, що не зважаючи на сприяюче йому міжнародне положення, він таки мусить рахуватись з польським народом, а навіть не припускає, щоб той нарід не бажав незалежної Польщі.

А чиж український нарід мав би бути інакшим від бурманців чи поляків? Ми нарочно вибрали такі два екстремні приклади, щоби вказати на те, що кожний нарід уже своєю природою змагає до незалежности. Та, як знаємо, протиукраїнська пропаганда, оперта головно на Москві, представляє український нарід таким, що він одинокий у світі не бажає самостійности і незалежности, а доконче хоче бути під Москвою. Усі відомости, які доходили досі до світа з України під Советами, виходили постійно з Москви, а не з Києва. Москва заступала українському народови столицю. Під тим оглядом було на українських землях під польською окупацією остільки інакше, що американські чи британські кореспонденти мали час від часу доступ до Львова чи Галичини і передавали часом щось і про українське життя з першого джерела і з протестами проти польської влади, як це було наприклад в часі польської пацифікації. Та з України під Советами і таке не виходило в широкий світ. Якщо Москва щось перепускала від українців, то хіба тільки заяви, що Україна не хоче самостійности, і незалежности, а тільки бажає навіки бути під Москвою. Теж і українська історія, передавана Москвою, являється тільки в такому виді, що ввесь український нарід увесь час був з Москвою. Зате помінено або сфальшовано там усе те, що повинно передавати, як український нарід проливав свою кров за цілковиту незалежність України. Москва знає добре, що український нарід так само змагав і змагає до здобуття незалежности, як змагав і змагає до цього кожний інший нарід. А проте веде безпощадну пропаганду, що має виказати перед світом щось інакше, добираючись у тій пропаґанді навіть і до американських і канадійських українців, що ще одинокі мають змогу сказати правдиве слово про український визвольний рух.

Ось так стоять ці справи в часі, коли вже говорять всюди про повоєнні границі, себто про те, що станеться з свободою різних народів, а в тому і українського народу. Супроти цього і ми, американці, та канадійці з українського роду, мусимо тепер причинитись до справи тривалого мира в такий спосіб, що будемо відбивати облуду і хитрощі бувших чи теперішніх окупантів українських земель, коли вони голосять, що український нарід не хоче бути незалежним.

Одна комуністична газета, що виходить українською мовою, подала недавно таке: „Розповідають про кулеметника Василя Антонюка. Під Сталінградом він три дні бився з німцями за висоту. Його поранило осколком в праву руку, а другий раз смертельно в груди. Вмираючи він попросив своїх товаришів: Підведіть мене, підтримайте, подивлюся на Україну. — Так і вмер Василь Антонюк, хлопець з Чернігівщини, підтриманий під руки, з обличчям зверненим до Дніпра. Останнім зором своїм він прощався з Україною, батьківщиною своєю, яку він любив і був привязаний до неї, за яку він життя своє віддав захищаючи її від фашистівських бестій".

До цього додається, що „мільйони таких патріотів-героїв — виростила Україна".

Так, були і є в Україні мільони таких, для яких Україна є батьківщиною, для яких Дніпро і Київ є святими... і до яких вони в останній мінуті свого життя звертають свої очі. Отже не до Москви, а до Києва! Цілком так, як чесний і патріотичний москаль звертає свої очі до Москви, бо це столиця його батьківщини, так звертає очі в сторону Києва і кожний чесний й патріотичний українець. Він може гинути під Сталінградом, але він там гине за Україну. Він може жити з москалем як з рідним братом і разом з ним боротись проти спільного ворога, але він хоче почуватись з ним як рівний з рівним теж і в державно-самостійницькому значінню.

Мільони українців згинули в тій війні за свободу світа в тій вірі, що по ній теж і Україна стане свобідною, та що нею рядитимуть жителі України, а не зайди-окупанти, якими є не тільки німці, але й ті всі чужинці, що хотілиб панувати в Україні по німецькім відступі з України. І чи може український нарід інакше думати і відчувати? І чи якби він не мав надії на таку свободу, то чи проливав би стільки крови на те, щоб і по цій війні діставав далі диктати з Москви чи Варшави?

Вмираючий під Сталінґрадом український вояк споглядає в останній мінуті свого життя в сторону Дніпра і Києва, як тих, що є символом тої української державности, коли Київ був політичним і культурним центром східної Европи. Ось так, а не інакше відчуває кожний українець; кожний, що є з української крови, а знає хоч трохи правди про важку боротьбу українського народу за волю України.

Ось ті речі треба знов вияснити. Про них треба знов писати в такий спосіб, щоб інформувати правдиво світ про ці справжні відчування українського народу, що бажає собі визволення України спід усіх минулих і теперішніх окупантів на те, щоб на українських землях могли вже раз стати господарями ті, що на них живуть з давен давна.

П. Х.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

45)

„Я не дослухав того оповідання, а почав протискатися до середини здвигу. Серед вулиці лежав чоловік може до сорока літ, у подертій сорочці, окрівавлений, посинілий. З голови ще капала кров. Коло нього припадала і лебеділа мала дівчинка. Мене аж морозом обхопило, коли позирнув на те, а люди обступили довкола, стоять стіною та гомонять, але й з місця не рушаються. А Максимову хату обступили зайди, аж зачорнілося довкола, вайкіт та гаркіт такий, що й слова власного не чути.

„Я стою, як остовпілий, дивлюся сюди-туди, не знаю, що діяти. Аж тут виджу, з вікна виставився той самий, що забив Максима, вже геть-геть, видко, осмілився і кричить, поганець:

— Так йому треба, пиякові одному! Так йому треба! А ви чого тут поставали, свині! Марш додому один з другим!

„У мені кров закипіла.

— Люди, — заревів я не своїм голосом, — чи ви постовпіли, чи поцапіли? Та не видите, що чоловіка забили перед вашими очима і ще сміються? А ви стоїте, та й ніщо? А грім же би вас Божий побив! Бий злодіїв!

— Бий! — заревіло в тій хвилі з усіх боків, аж земля здилькотіла. — Бий злодіїв, пявок!

„То так, якби іскра в солому впала. В одній хвилі ввесь мир став, як не той. Я ще й не озирнувся, а тут уже ціла хмара каміння посипалася на зайдів. Лиш тільки ще я видів, що той, що забив Максима, як стримів у вікні, так в одній хвилі підскочив, хопився за голову руками, скрутився, спищав та й бовть на землю. Більше я не видів, не чув нічого. Крик, ґвалт піднявся такий, як на судний день. Люди ревіли без памяті, тислися наперед, рвали, що кому впало під руки — кілля з плотів, хворост, жердки, поліна, каміння — і валили на зайдів. Зчинився такий писк та вайкіт, немов ціла бориславська кітловина западається під землю. Частина зайдів пирсла, мов порох. Але кількох заперлося в Максимовій хаті. Крізь вікно видко було, що в них у руках сокири, мотики, вили, похапали, що могли. Але, видячи, що мир обступає хату довкола, мов ревуча повінь, вони перестали кричати, ніби закаменіли зі страху. Народ попер до дверей, до вікон, до стін. Затріщали дошки, делиння, задзеленькотіли вікна, — грюкання, ґвалт, писк, а нараз страшний грохіт, хмара пороху... Люди по кусневі розірвали стіни, зруб і повала грохнули, порохи вкрили все те страшне позорище...

„Але в мене за той час що іншого було на гадці. Видячи, як народ, мов звір, пре на зайдів, я хопив малу дівчину, Максимову сироту, на руки, і нирци-нирци[43] почав продиратися крізь здвиг. Ледве вирвався з товпи в тій хвилі, коли там бевхнула хата. Я погнав загородами, півпоперечною стежкою додому, бо боявся, щоби де розлютовані зайди не перехопили мене на дорозі. Допавши хати, я запер двері і положив зомлілу дитину на тапчан, — зачав відтирати. Але довго не міг я її добудитися, вже я гадав, що, може, і її заголомшив який камінь. Але Бог дав, прийшла до себе, і я так тим утішився, немовби то моя власна дитина ожила передо мною".

Матій замовк на хвилю. Люлька погасла в його зубах, і на лице, оживлене й палаюче під час оповідання, почала звільна набігати давня, сумовита й безнадійна хмара. По хвилі він почав говорити далі:

„За цим та тим та за клопотами коло дитини я й зовсім забув про бійку, і аж пізніше дізнався, що вона скінчилася на нічім. Розваливши Максимову хату, люди немов самі себе злякалися й розлетілися кожне в свій бік. Зайди, також переполошені, не показувалися зі своїх нор, — аж десь над вечором деякі сміліші повилазили, почали роззиратися... До Максимової хати, а там щось пищить. Розривають звалища, видять: три зайди неживі, а пять покалічених. Пропало. Зїздила, правда, комісія, позабирала була кількох до арешту, от так на здогадь, та й повипускали швидко на волю.

„А Марта лишилася в мене. Чесні бориславці мали, видко, багато свого діла і не втручалися до бідної сироти. Лиш часом деякі жінки приносили їй це та те їсти, випрали рубатку[44], облатали, та й тільки всього. Їй було тоді дванадцять літ. Не або ладна абощо, — але розумна була дитина, а щира така, як своя душа. Зразу плакала за вітцем, ну, але згодом сама видить, що робити? Привикла. І так вам привязалася до мене, як до рідного вітця. А я також, нема що казати, пантрував її, як ока в голові, така мені стала дорога та люба. Інші ріпники[45] не раз бувало сміються з мене, питають, коли буде весілля, або, може, христини вперед будуть, але я на те байдуже. Говоріть собі, говоріть!

„Росла та дівочка в мене, ховай Боже, тихо та ладно. Хоч то я що, ріпник, давній пастух громадський, але, знаєте, зазнав чоловік лиха на своїм віку. А лихо — велика школа. То й гадаю собі: чень то хоч їй Бог деяк ліпше пощастить. Шанував я її, ні роботи тяжкої, ні слова поганого... Шити навчилася, не знаю, де й коли, так ладно, що чудо. Усе, бувало, баби несуть до неї, ну, цілими днями сидить у хаті, робить. Та й що то, до всього вона, до всякої роботи. І побесідувати, і пожартувати, і порадити розумно до всього...

„Пізнався з нею один парубок, туй[46] таки бориславський, також такий сирота нещасливий, як і вона. Ріпник, зарібник — Іван Півторак звався, — та ти, Андрусю, знав його добре... Зачав ходити. Виджу я, що дівчина до нього липне, розпитую, розвідую про Івана, говорять: щож, бідний, ну, але хлопець чесний, робучий, розумний. Якось раз так при неділі він до нас, гадав, що Марта дома, а Марти не було, десь вийшла. Хоче він геть іти, а я кличу: „Щож постій, Іване, щось маю тобі казати". Став він, запалів трохи, далі сів на лавку.

— Ну, що там такого? Кажіть! — повідає.

„Я посидів трохи, мовчу й позираюся на нього. Не знає чоловік, як би то зачати, щоби нібито і просто з моста і щоби дечим не вразити хлопця. (Дальше буде).

[43] Нирци-нирци — пірнаючи, ховаючись.

[44] Рубатка — пірвана сорочка.

[45] Ріпники — робітники, що видобувають нафту (ропу).

[46] Туй — тутешній.

М. Чубатий.

Життева траґедія о. Григорія Грушки, основника "Свободи"

Брак картин життя американсько - українських діячів.

Переглядаючи ювилейну книгу Українського Народного Союзу чи теж останнє ювилейне число „Свободи" не найшов я нічого ближче про причини, що приневолили о. Григорія Грушку прибути за море та посвятитися важкій піонірській праці серед українських виселенців в Америці. Ще скажу, що взагалі в різних американських виданнях, що накреслюють картини минулого української еміґрації в Америці, замало подається вісток про особисте життя акторів, себто дієвих осіб. А шкода, бо це саме надалоб великої кольористики пестрому образови історії американської еміґрації. Замало є цього, на що саме в Америці все кладуть велику вагу "Who Is Who?" Замало підкреслювана є персональність діячів. Це, по моїй думці, повинні ми якнайскорше доповнити, доки ще живуть люди, що памятають та знають подробиці життя, а тим чином й тло праці дієвих осіб американської еміґрації.

Ніде правди діти, що особи, й споміж народу й споміж інтеліґенції, які прибували до Америки, це були на всякий випадок типи ориґінальні. Не кажу, що злі чи добрі, талановиті чи менше талановиті, ідейні чи менше ідейні, але були це ориґінальні типи, з яких багато моглоб бути доброю темою для автора повісти чи новелі. З різних мотивів різні люди приїздили до Америки. Споміж народу найбільше прибувало таких, що хотіли поправити свій матеріяльний добробут; але й це вже доказ підприємчивости, деякого життєвого ризика. Приходили тут люди дуже солідні, приходили теж авантуристи.

Таке саме можна сказати про інтеліґентів. Одних приганяла до Америки молодеча охота зажити пригод, шукати екзотики у житті, других зломане життя якоюсь невдачою чи траґедією, третих гонив молодечий ідеалізм працювати між еміґрантами, а багатьох менше ідеальні причини. Неодин мусів прямо їхати до Америки, коли в краю під ним горіла земля. Знов остання визвольна боротьба перекинула за океан теж першу ґрупу українських політичних еміґрантів.

Якіб не були причини виїзду українських людей до Америки, то з виїмком пошукувачів тільки доляра, життя всіх других ориґінальне та варта цього, щоби дати їх образки, доки їх ще можна дістати. Вимруть перші піоніри, так і це правдиве тло та ціла історична кольористика дієвих осіб американської еміґрації пропаде на віки,, піде з ними до гробу.

Життя о. Григорія Грушки у моїй хлопячій памяти.

Такі думки насунулися мені, коли прогадую собі картину одної галицької родини, що затяжіла на життю покійного о. Грогорія Грушки, основника „Свободи" та одного із ідейних піснірів, духовних інтеліґентів американської еміґрації. О. Григорій Грушка не приїхав до Америки по доляри, його вигнала життева траґедія, про яку саме хочу розповісти, щоб не пропала на все.

Отець Григорій Грушка був для мене особою цілковито не знаною, тому я не всилі дати його життепис, тільки накреслюю одну сторінку його життя. Припадково в Тернополі при цій самій вулиці, де мій родинний дім, де я від дитинства зріс та покінчив вищі та середні школи, себто при вулиці Глиняній (пізніще вулиці Чарнецького, а за української влади Марка Вовчка) жила жінка о. Григорія Грушки. Жила навіть в домі моеї тети, замужної Литвин, у малій кімнатці, на яких три ярди завдовжки та два вширш. Була це мала нужденна кімната ліпянки-хати подільського рільника. Життя вела в найстрашнішій нужді й там теж вона своє життя покінчила. Її життя та звязане знею життя о. Грушки це теж досконала тема для автора повісти з найбуйнішою фантазією. Розповім про нього так, як мені лишилося воно з дитинячих моїх літ.

О. Григорій Грушка був талановитим чоловіком. Покінчив богословські студії на університеті у Львові та звичайним способом патріярхального життя галицького духовенства оженився та висвятився. Оженився не як 90 відсотків питомців в священичім домі, тільки в домі світського, мабуть податкового урядовця в Тернополі(Шенкерика, з його дочкою Евгенією Шенкериківною.

Був це дім старосвітської моди; теща Шенкеричка говорила постійно ще польською мовою, як багато українсько-галицьких інтеліґентів тих часів. Було там більше дітей. Знаю тільки, що брат жінки о. Грушки був теж священиком; мабуть навіть чи не товаришом самого о. Грушки з духовної семинарії тай чи не дорогою цього знайомства прийшло до подружа о. Грушки.

Жінка о. Грушки, Евгенія з Шенкериків Грушка, була вихована в дусі типового зацофання дрібного галицького урядовця та стояла під якимсь дивно непереможним впливом матери, правдивої дивачки. Саме це дивацтво тещі о. Грушки стало причиною життевої траґедії о. Грушки та його дружини.

„Ґенцю Грушка цен забіе".

Кілька днів по шлюбі Григорій Грушка поїхав до Львова на свячення та вернувши до дому тещі вже священиком бажав з ними розпращатися та піти на своє. Стара Шенкеричка не могла розстатися з дочкою та не пустила дочку жити зі своїм чоловіком. Вона витворювала у дочки якийсь страх, повторяючи постійно до неї слова: „Ґенцю не їдзь до неґо, бо Грушка цен забіе", Ґенця вихована, як популярно кажуть, за фартушком мами, стояла під якимсь таким непереможним впливом матери, що ніяким чином не могла визволитися спід духового натиску матери дивачки та слухала її. Чи крилася за тим, хоч яка напів розумна причина, не знаю.

Ніщо не помагали просьби о. Грушки, ніщо інтервенція рідного брата Ґенці о. Шенкерика, нічого не помагали сотні разів заходи місцевого пароха Тернополя о. Громницького. На кожне переконування стара Шенкеричка вперто все відповідала твердим ні, не пущу її, а дочці постійно повторювала те саме: „Ґенцю не ідзь до Грушкі, бо он цен забіе". Тернопільський парох о. Громницький вже й уживав підступу, щоб переконати дочку тоді, коли не було старої Шенкерички, але це ще тільки збільшило чуйність старої. Вона стала дочку замикати на ключ, коли виходила з хати. Представмо собі зломане життя молодсго, повного енерґії та спосібного о. Грушки. По недовгім житті приневоленої самоти та відлучення від жінки, яку любив, о. Грушка виїхав до Америки та тут цілу енерґію свого траґічного життя звернув на працю серед американської еміґрації, стаючи одним із перших піонірів орґанізованого українського життя за океаном.

Є ще друга сторінка з його життя, а саме його заломання та конфлікт з Ватиканом, його регабілітація, по якій він вертає до рідного краю на парохію десь у брідськім повіті.

Нужда в хаті-криївці старої Шенкерички.

Коротко по виїзді о. Грушки до Америки, а може й ще перед тим, помер старий Шенкерик. В домі вдови Шенкерички запанувала нужда, яку ще побільшувала незарадність та дивацтво старої та дочки. Вони перенеслися мешкати у маленьку кімнатку з маленькою примітивною кухонкою до хати моеї тети. Відтоді то я мав спосібність стрінутися з цею родиною дивачок, бо за таких уважала їх ціла околиця біля мійського парку в Тернополі, де положена Глиняна вулиця.

Мама з дочкою спали на одній причі на соломі, варили собі в примітивний спосіб поживу. Коли мама виходила на закупна, постійно замикала дочку на колодку, щоб не підкрався який ворог до неї.

А раз таки ворог підкрався.

Недовго по повороті о. Грушки до рідного краю та його регабілітації в Римі, коли він дістав парохію, напів удалася штука вирвати Ґенцю спід опіки матери. Цілий плян пірвання жінки о. Грушки уплянував парох Тернополя о. Громницький спільно з о. Грушкою. Під позором, що парох має до старої Шенкерички якусь справу, візвав її на парохію. О. Грушка підготовив убрання для жінки та при помочи одного з тернопільських сотрудників дібралися вони до нужденної криївки старої Шенкерички та якось намовили Ґенцю покинути маму.

Що за потрясення дізнала стара Шенкеричка, коли повернувши домів застала хату вітворену, а прічу, на якій постійно висиджувала дочка, порожну. Як львиця кинулася на пошукування дочки та на залізничій стації таки дігнала та відібрала дочку від нещасного о. Грушки перед самим відїздом потягу. Це була остання проба о. Грушки відзискати дорогу дружину з кіґтів матери-дивачки. Після тої невдачі він вже не робив більше проб відзискати дружину.

Сумний фінал.

Якось перед першою світовою війною може три, чотири роки, приїхав я зі Львова на великодні ферії до Тернополя. Памятаю, була ще вчасна галицька весна з дощем та зі сніговицею. Довідуюся, що померла Ґенця; стара Шенкеричка пережила свою нещасну дочку, яка померла на чахотку. Коли тіло виносили з брудної криївки вже й прічі не було; дочка та мама спали на долівці на купі соломи. На похороні був о. Грушка та його товариш, брат покійної о. Шенкерик. О. Грушка тільки з жалем та розбитим серцем, сам вже зломаний на здоровлю мовчки споглядав то на домовину своєї жінки та нежінки, то на свого ворога тещу, що зломила йому життя та своїй дочці. Загнала їх обидвох передвчасно в могилу. Не видержав тоді брат Ґенці, о. Шенкерик, та таки публично серед товпи народу, яку цікавість стягнула на цей несамовитий похорон, кинув обвинувачення: „Мамо, це Ваша жертва".

Яких два, три роки по смерти дружини помер і о. Грушка 1913-го року як парох Пеняк брідського повіту. По тій цілій дивній історії лишилася тільки між людьми української дільниці „коло Нового Городу", себто біля мійського парку в Тернополі, приповідка: „Змарнуєшся як та Шенкеричка". Вона сама змарнувалася з дочкою та зломила життя талановитого та спосібного о. Грушки. Та колиб і не ця його життева траґедія, то не булоб о. Грушки і в Америці як основника „Свободи".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПРИВІТ ВІД ПРЕДСІДНИКА ГОЛОВНОЇ КОНТРОЛІ У. Н. СОЮЗУ.

Ще заки появилась „Свобода" я вже був в Америці й читав часопис „Руске Слово", видаване греко-католицькою громадою в Шенандоа, Па., десь в 1891 році, а коли з кінцем того року цей часопис перестав виходити, то не було тут що читати „по свойому", як ми тоді звикли говорити. Доперва у вересні 1893 року появилась наша дорога „Свобода" і від того часу донині я її не переставав ніколи читати. В початках вона не виходила так правильно як тепер виходить. Її початки, що почались в Джерзі Сити, були дуже трудні, що пізнати по тім, що везли її на пошту малою тачкою... Вандрувала вона потім з біди по різних місцевостях. Була в таких місцях як Шамокін, Мавнт Кармел, Олифант, Скрентон, Ню Йорк, а вкінці знову опинилась там, звідки вийшла, себто в Джерзі Сиґі. Були такі, що її не любили, як вона народилась, і є такі, що її й тепер не люблять. Та переживши з нею 50 років можу з щирої душі сказати, що вона своє завдання виконала якслід. По справедливости, якби її не судити, треба признати, що вона за час свого 50-літнього істнування зробила велику роботу. Чи хто хоче, чи ні, а мусить їй признати великі заслуги перед американсько-українським громадянством, бо для його поступу вона зробила дуже багато. Моє бажання є,, щоби ті, що її не люблять, вкінці таки прозріли і пізнали її корисну працю та її за її труди полюбили та їй помагали, щоби вона могла щасливо продовжати свою працю ще других 50 років.

Дмитро Капітула,
МекАду, Па.

ВДАТНА УКРАЇНСЬКО - АМЕРИКАНСЬКА МАНІФЕСТАЦІЯ.

Хто був між тими тисячами, що були учасниками Українського Здвигу в Ню Йорку, що відбувся минулого понеділка для пропаґанди в справі Третьої Военної Позички, той може бути ґордим з того, що та маніфестація так гарно випала. Споглядаючи на ті прекрасні українські народні строї на сцені, чи між публикою, між якою українські дівчата продавали стемпси і бонди, та хто слухав української пісні й слів про Україну, тому серце радувалося з тої свободи, що її тут маємо. І радісно було купити ще один додатковий бонд. Треба дійсно подякувати Українській Жіночій Секції при Американськім Комітеті Продажі Бондів за таке гарне влаштовання Українського Здвигу, на якому ми бачили на самому переді американський звіздистий прапор, а побіч нього український жовто-блакитний. В промові голова Української Жіночої Секції сміло й виразно виявила бажання українського народу мати свою державну незалежність і самостійність та такий лад, який маємо тут в Америці.

Американці, що сиділи довкола мене, уважно за всім слідкували і дуже оплескували українські танки та співи. А навіть казали про танцюристів, що „доз бойс шуд бі ан ди біґ стейдж". Це тоді, як побачили „Запорозький Герць" з шаблями. Про наших людей, то вже й не говорити. Видно, що були дуже вдоволені, бо розкупили всі стемпси, які де були і товпились ввесь час біля будок з бондами.

Анастазія Деревляна,
Гвайтстон, Л. Ай.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРҐАНІЗАЦІЙ

ПІСТФІЛД, МАСС.

Вибрали делеґата на Народній Зїзд.

Дня 26. вересня відбулись спеціяльні збори нашої громади, на котрих вибрано делеґата на Народній Зїзд, котрий має бути скликаний Українським Конґресовим Комітетом. Делеґатом зістав вибраний п. А. Маланчук. Так само ухвалено вислати жертву на памятник Маркіяна Шашкевича, котрий буде посвящений 3-го жовтня в Ню Йорку. Вивсиґновано з каси Народного Комітету $10, від. 150 У. Н. Союза $5. Разом $15. Ці гроші будуть вислані на призначену ціль.

О. Яремій.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Ню Йорк. — Український Здвиг. — Доносять нам, що між тими, що закупили на більші суми бонди Третьої Военної Позички на Українськім Здвизі, що відбувся 27. вересня, була також пані Юлія Яремова, що закупила бондів на суму $5,000.

ВЕРТАЄТЬСЯ ДОМІВ З ІТАЛІЇ.—Першим британським бранцем в Італії, котрого звільнено з полону й повернено до Британії, є ґенерал Адріан Картон де Вайарт, що його піймали італійці ще в 1941. році, як він розбився на літаку на Середземному морю. Він стратив одно око й одну руку в першій світовій війні.

ГОРТІ ВИЗНАЄ УРЯД МУСОЛІНІЯ.

Мадярське Телеґрафічне Бюро подало вістку, що мадярський уряд на бажання Німеччини, признав кукловий „національний фашистівський уряд" Мусолінія, одначе Мадярщина не встані входити в безпосередні зносини з Мусолінім.

ВЕЛИКЕ ВСЕНАРОДНО-РЕЛІҐІЙНЕ

ТОРЖЕСТВО

СОТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ПРОБУДИТЕЛЯ ГАЛИЦЬКОЇ УКРАЇНИ

о. Маркіяна Шашкевича

:—::—: відбудеться :—::—:

В НЕДІЛЮ, 3. ЖОВТНЯ

(SUNDAY, OCTOBER 3, 1943)

В ЦЕРКВІ СВ. ЮРА, НЮ ЙОРК, Н. Й.

ПОРЯДОК СВЯТА:

НЕДІЛЯ, 3-го ЖОВТНЯ, 1943:

Рано: 9. год.: збірка всіх братств і орґанізацій з прапорами, відзнаками на 6. вул. у парох. домі.

9:15 год.: похід до церкви, привитання Достойних Владик: Ексцеленції Константина і Амвроза.

10 год.: Велика Архієрейська Служба Божа Відслужить її Епп. Покровитель і Господар Свята Владика Ординарій Кир Константин у сослуженні Високоприподобного Отця В. Бараника, Протоігумена ОО. Василян Америки-Канади, і Всесвітлішого Отця Канцелера Филимона Тарнавського та всего ревного нашого Духовенства.

Святочне Слово вигол. Владика Кир Амвроз. По Службі Божій відслонення і посвячення памятника о. М. Шашкевича довершить Кир Амвроз враз із Духовенством.

Всі наші орґанізації просимо вислати по одному делеґатові, як кума, до посвячення-відслонення памятника.

Вечером: 6 год.: у церкві: Велика соборова панахида за бл. п. о. М. Шашкевича. Оба Владики і все наше ревне Духовенство беруть в ній участь.

8:30 год.: Величавий Концерт у честь Пробудителя о. Маркіяна Шашкевича у Тавн Голл (на 43. ул., між Таймс Сквер і 6-ою Евеню).

Тікети можна набути в парох. офісі, або при вступі на концерт. Просимо спішитись — бо число тікетів обмежене.

Українці! Всі прийдіть і спільно склонім голову та віддаймо поклін цьому, що віддав за свободу народу свої сили, здоровля й життя.

Комітет Свята.

Д. Д.

БЕРЕСТЕЧКО

(Докінчення)

Наближаємося до села Пляшевої. Перед очима зелений луг, і серед нього, праворуч, на горбочку показалася якась будівля з хрестами на стрісі, а побіч неї кілька дощатих хаток. Оце знаменита Журалиха, де сточилася найлютіша битва після того, як покинуті татарами, без гетьмана, (його потягнув за собою хан у полон), козаки два тижні боролися від кілька разів дужчого ворога. Коли вже більшу частину війська завзятий Богун встиг вивести в ночі через наспіх збудовану греблю, розгромивши корпус Лянцкоронського, що заступив був дорогу, — сталося страшне й несподіване. Хтось гукнув: — „старшина утікає!" І весь табор огорнула паніка. Усе, що було в ньому живого, кинулося через греблю, через воду, через болото, збиваючи з ніг і душачи одне одного. Не помогли заспокоєння Богуна, що гукав з того берега, не помогли умовлювання митрополита коринтського Іосафа, що хрестом у руці думав зупинити втікачів. Тисячі людей загатили багно й болото, повстали мости й греблі з трупа... А ззаду вдарило на табор королівське військо...

Мізерна болотняна Пляшева зробилася кладовищем для 30,000 наших прадідів. Тоді-то триста молодців не посоромили землі української. Отут, на цій Журалисі, на цьому горбку серед багнистого луга, окопалися вони і билися, як льви; вороги здивовані їх відвагою, обіцяли їм життя, аби тільки здалися в полон. — Не схотів ніхто: покидали у воду гроші, які з собою мали, обнялися по братерськи, і всі полягли за рідний край, знищивши силу ворогів. Зостався в живих один козак, але й той не схотів піддатися, хоч сам король обіцяв йому життя: вскочив у човен і відбивався доти, доки не впав постріляний і порубаний.

На цій-то Журалисі, що зберегла ще сліди окопів, почаївські ченці будують церкву — надгробок. Вона має бути надземна і підземна. Зверху — півкругла вівтарна стіна („абсида"), 10 сяжнів заввишки. Над нею мають бути бані з хрестами, на самій стіні намальовані будуть образи й Розпяття. Перед стіною відкритий поміст, під яким в низу, під землею, церква — з братською могилою. Над землею виведено в тіни щось на сяжень і накрито дерев'яною покрівлею. Розставлено чомусь і маленькі бані з хрестами. Підземна церква готова вже. Ми спустилися туди по вогких цегляних сходах. Посеред церкви вимуровано з цегли щось, наче грубу, яка виходить аж у стелю. Оця „груба" насипана у щерть козацькими кістками. З чотирьох боків зроблено вікна за склом, і дивляться на вас черепи козацькі, поблискуючи білими зубами... В горі над цією „грубою" зроблено скляну стелю так, що можна дивитися на кости й зверху. Весь горбок і підземну церкву в ньому перерізує тунель, виложений цеглою. Ченці пояснили нам, що це для того, щоб коли буває на поминках 1. вересня багацько прочан, можна було одною стороною входити, а другою виходити.

Як це все буде зроблене так, як стоїть у проєкті, то могила-церква буде опоряжена добре. Коштуватиме це по обрахунку 35 тисяч карбованців. Ченці усе нарікали при нас, що нема в них грошей, що, мовляв, жертви на памятник збираються дуже пиняво...

Поспитали ми, — а деж музей отой, що про нього писалося? Питали також, чи нема книжечки Каамніна про Берестецьке поле, виданої київським воєнно-історичним товариством і роздаваної торік на поминках тисячами. Весь „музей" — невеличкий дерев'яний щит, на якому: турецький меч, шматок рушниці, кілька шматочків іншої зброї та декілька хрестів і монет. Придивилися ближче, аж серед хрестів отих — хрест 1812 року, а серед монет — медаль у память кримської війни 1854 року! Оттакий-то музей. А здається можнаб знайти тут старовини чимало, бо он селяни, орючи свої лани на місцях колишнього бойовища, раз-у-раз викопають то шаблю заржавілу, то мушкета цілого, а то й гармату. Та тільки, видно, треба для збирання музея більше тямущих рук, чим оті, що всякі нові медалі до нього приточують.

На могилках живе кілька почаївських ченців і пара дідів калікуватих та кілька молодших послушників. Ходять зі значками „Союза русскаго народа", а говорять тільки по українськи, бо інакше, видко, не вміють. Повиносили й подарували нам кожному по дві книжечки, видані в Почаєві про Берестечко; одна книжечка зветься: „Козацкія могилки подъ Берестечкомъ на Волыни", а друга, менша: — „Козацкія могилы надъ Пляшевой". Обидві скомпоновані дуже примітивно, тенденційні і повні історичних помилок. Такою духовною стравою годували почаївські ченці тутешній народ.

З Журалихи пішли ми на „Волицю" і на „Монастирщину", — такіж саме горби серед багнистого луга. Ледви можна було перейти по мочарах. Довелося далеко обходити топкі місця, іноді перепливати човном неширoку, але дуже глибоку Пляшеву. За 260 років місцевість значно висохла; скрізь покопано рови для осушки, — і то таке болото. А щож то було тоді, як козаки тут билися! Не диво, що тут сталася така катастрофа...

Волиця — острівець у 4 десятини, весь укритий дубовим лісом. В цьому гайку почаївські ченці, які тепер скрізь по цих місцях господарять, думають заложити скит із таким уставом, щоб жінок допускати сюди тільки раз на рік, — оповідав мені один із ченців, наших сопутників. На „Монастирщині", де при розкопах знайдено багато козацьких кісток, ченці поставили хреста з написом: „Русскій человѣкъ! не забывай этого мѣста. Здѣсь за твою вѣру православную, за русскую землю, зложили свои кости 30,000 козаковъ, избитыхъ въ 1651 году".

Від „Монастирщини" видно вже й село Острів. Туди й ми попростували. В Острові — старенька дерев'яна церква типового штибу з трьома банями, збудована в 1650 році. В ній козаки сповідалися й причащалися перед битвою. Службу Божу правив сам святитель Іосаф Коринтський, перепоясавши гетьмана Богдана мечем, посвяченим на гробі Господнім в Єрусалимі. В тій же церкві й поховано його з королівського наказу після того, як поляки забили його, здобувши козацький табор. Але де могила, або її місце — тепер невідомо.

Церковка дуже маленька, притулилася серед зелених кущів; почорніла, перепалася з низу, якось розповзлася. Дзвіниця стоїть окремо, і її ледви видно серед кущів бузку. Церковця козацька доживає останні дні, бо вже збудовано велику нову церкву, що стару церкву мають перенести на „Монастирщину", на могилки козацькі. Те ще булоб добре, а то хто зна, яка інакша дожидає її доля. Хіба мало гине в нас всякої старовини, коли за неї недбають навіть ті, кому найбільше, здавалось, личить про це дбати.

Уже вечоріло, коли ми, попрощавшись із ченцями, які увесь час супроводили нас у мандрівці по козацьких могилках, виїздили з Острова. Над Пляшевою курився білий туман, і ледви-ледви маячіли високі вежі берестецького костела. Поки що костел цей — найміцніша памятка нещасливої для нас битви.

ПРИЙШЛА ЧЕРГА НА НИХ. — Бернард Лешнер (наліво), філядельфійський гарматчик прибережної сторожі, що є жидівського роду, дістав коло Салерна, в Італії, приказ стерегти на американськім транспортовім кораблі двох ранених націстичних бранців, що попали в американські руки з 16. панцирової дивізії.

ПОСТУПОВІ РУМУНИ ПРОТИ КОРОЛЯ.

(ОНА). — В Лондоні відбувалися наради визначних провідників придунайських країн, на яких один з румунів; Децебаль Матієску, зробив заяву, що як скінчиться війна, то поступові румуни будуть домагатися, щоби Аліянти перевели в Румунії голосовання над тим, чи нарід хоче, щоб там далі панував король, чи схоче завести такий державний лад, який є в Америці. Матієску є тої думки, що якби Америка, Велика Британія і Совєтський Союз дали румунському народови нагоду висловити свою волю, то він певний, що король Михайло довго би в Румунії не попасав.

Матієску був давніше членом румунської амбасади в Лондоні, але як ґенерал Антонеску віддав Румунію в гітлерівські руки, то він зрезиґнував. Матієску говорив, що теперішне румунське правительство немає в Румунії ніякого голосу, бо німці опанували край до тої міри, що правительство тільки виконує прикази з Берліна. Навіть ґенерал Антонеску не має що до балакання. Сьогодні Румунія стала німецькою кольонією, в якій правлять німці так як у себе дома.

Матієску каже, що якби Аліянти хотіли перевести в Румунії голосовання, то румунське громадянство привиталоб такий крок з великим ентузіязмом. Привиталоб тому, бо теперішний уряд і король Михайло віддали Румунію на поталу німцям. А як німці будуть побиті, то румунський нарід також бажавби мати нагоду розправитись з зрадниками. Матієску сказав, що теперішний румунський уряд є націстівський і він повинен бути покараний в такій самій мірі як інші воєнні примінальники. Румунії не треба було мішатись у війну, бо нарід такої не хотів.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 17. вересня 1943 року помер у 57. році життя

ЙОСИФ ПЕРЕЙМИБІДА,

член Тов. Запорозька Січ, від. 385 У. Н. Союзу в Мінеаполіс, Мінн.

До Союзу вступив 1922 року. Покійний уродився в селі Присівці, повіт Зборів, Західна Україна. Полишив у смутку жену, брата і сестру. Похорон відбувся 21 вересня з української гр.-кат. церкви св. Константина. Поховано його на цвинтари St Mary.

В. Й. П.! Уряд.

ЯПОНЦЯМ НЕ ВДАЛОСЯ СКРІПЛЕННЯ ҐАРНІЗОНУ В БЕВАКУ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНЬОМУ ПАЦИФІКУ. — Японські спроби вислати підкріплення повітрям їх ослабленим силам на Новій Ґвінеї розбили аліянські літаки, атакою на летнище Бевак, де вони знищили 58 літаків. Літаючи низько понад поверхню землі аліянтські літаки острілювали порт Беваку й затопили або знищили 7 великих та 29 менших ворожих кораблів.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. — Тов. Запорозька Січ, від. 234, повідомляє своїх членів, що триквартальні збори відбудуться в суботу, 2. жовтня, в У. Н. Домі, в год. 8. ввечір. Всі члени обовязково мають бути на зборах, бо є дуже важні справи до вирішення. Буде звіт контролі за третій квартал, звіт урядників зі Загальних Союзових Зборів і приготовлення до святкування 50-літнього ювилею У. Н. Союзу в Ню Йорку. Обовязком кожного члена є в наступних 5. місяцях привести одного нового члена як дарунок для Батька Союзу. Вписуйте свої діти і внуки до своєї рідної організації. — С. Могила, фін. секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Місячні збори Тов. ім Вітовського, від. 301, відбудуться в неділю, 3. жовтня, в год. 1. пополудні, в парохіяльній сали, 1944 В. Ірі вул. Просимо всіх членів прийти на ці збори. — За уряд: Л. Доманьчук, предс.; К. Ґавлічинський, кас.; М. Горний, секр.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

Тарзан, ч. 845. Малпа Тіто.

Як скритий чоловік ввійшов на подвіря дому, проти нього вискочила з дерева малпа. Малпа скричала на привитання свого пана. „Тихо!" шепнув цей. Тіто не послухала.

Чоловік видно мав причину не хотіти розбудити сусідів, бо він схопив малпу.

Він ударив її в виски так сильно, що малпа видимо агинула. Він відкинув її неживу набік.

Тарзан бачив, як падала малпа, і не знав, який вплив буде мати ця подія на його долю.